

Тарас БЕЗСМЕРТНЮК, Михайло МЕЛЬНІЙЧУК

ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ДОСВІД ОРГАНІЗАЦІЇ ЕКОЛОГІЧНОГО ТУРИЗМУ В НАЦІОНАЛЬНИХ ПАРКАХ (НА ПРИКЛАДІ НІМЕЧЧИНИ)

У статті визначено загальні особливості організації екологічного туризму в європейських країнах. Охарактеризовано сучасну мережу національних парків Німеччини. Проаналізовано особливості організації екологічного туризму в національних парках Німеччини на прикладі національного парку «Баварський ліс». Окреслено напрями та перспективи розвитку екологічного туризму в межах національних природних парків України на підставі європейського досвіду.

Ключові слова: екологічний туризм, національний парк, Європа, Німеччина, національний природний парк.

Постановка науково-практичної проблеми.

Зараз в світі існує тенденція, при якій екологічний туризм, у порівнянні з масовим туризмом, характеризується найбільш потужним та динамічним розвитком. Одна з основних причин такої динаміки полягає в тому, що екологічні проблеми набули глобального характеру, хоча і проявляються вони різною мірою у різних частинах світу. Екологічний туризм є однією з основних цілей майбутнього туристичної галузі, який відіграє велике значення в проблемі розвитку збалансованої, життєздатної та відповідальної індустрії туризму.

Екологічний туризм є одним із перспективних напрямів розширення міжнародних туристичних послуг. В Україні екологічний туризм знаходиться на початковій стадії розвитку та потребує впровадження заходів, спираючись на найкращі зразки світового досвіду.

Національні парки (НП) у порівнянні з іншими природоохоронними територіями володіють різноманітністю природно-кліматичних умов і значним різноманіттям ландшафтів. У зв'язку з популярністю екологічного напрямку та розвитком інфраструктури національних парків значення даної категорії природоохоронних територій для туризму постійно зростає. Досвід організації міжнародної екологічного туризму демонструє високу конкурентоспроможність національних парків з позиції розвитку екологічного туризму.

Аналіз останніх публікацій за темою дослідження. Наукова проблематика організації екологічного туризму в національних парках висвітлюється у працях таких вітчизняних дослідників, як В. І. Гетьман [3], С. В. Дмитрук, О. Ю. Дмитрук [4], Я. М. Дрогомирецький [5], М. Ю. Коллегаєв [6], О. В. Міщенко [7], Н. М. Ступень [9], Л. П. Царик [10; 11], П. Л. Царик [10], Т. О. Чичкалок [12]. Вагомий внесок у дослідженні даного питання належить таким зарубіжним вченим, як С. Бойд [15], М. Вуд [23], Т. К. Сергєєва [8], Д. Тімоті [22], Д. Феннел [16].

Формулювання цілей статті. Метою статті є оцінка європейського досвіду організації екологічного туризму в межах національних парків на прикладі німецького НП «Баварський ліс» та визначення можливостей його застосування в Україні. Для досягнення мети були поставлені наступні завдання: 1) визначити загальні особливості організації екологічного туризму в європейських країнах; 2) охарактеризувати сучасну мережу національних парків Німеччини; 3) проаналізувати особливості

організації екологічного туризму в національних парках Німеччини на прикладі НП «Баварський ліс»; 4) окреслити напрями та перспективи розвитку екологічного туризму в межах національних природних парків України на підставі європейського досвіду.

Викладення основного матеріалу. Поняття екологічного туризму, у трактуванні якого існує багато підходів та нюансів, тісно пов'язане із розвитком рекреаційної діяльності в межах національних парків. Згідно із визначенням експертів Всесвітньої туристичної організації [24], екологічний туризм – це цілеспрямована подорож у природні території з метою більш глибокого розуміння місцевої культури і природного середовища, які не порушують цілісність екосистем, при цьому роблячи охорону природних ресурсів вигідною для місцевих жителів. Сутність екологічного туризму полягає в акцентуванні уваги не тільки на виді рекреаційної діяльності, але й на характері впливу туризму на довкілля та ступені відповідальності як туристів, так і організаторів щодо збереження природного середовища [13]. Екотуризм включає всі види туризму, орієнтовані на збереження природного довкілля (зокрема, заповідних ландшафтів), створення інтелектуально-гуманістичного світобачення, налагодження гуманних стосунків з місцевим населенням та органами самоврядування, поліпшення фінансово-економічного благополуччя регіонів [3]. Екологічний туризм ґрунтується на туристському попиті з урахуванням стійкості та рекреаційно-туристської місткості ландшафту, розвивається і функціонує на відносно незмінених господарською діяльністю природних територіях, зокрема природоохоронних, в умовах дотримання природоохоронних норм і технологій під час виконання екологічних турів і програм [7].

Згідно класифікації системи категорій природоохоронних територій, запропонованої Міжнародним союзом охорони природи (МСОП) [17], національний парк відносять до другої категорії (до першої – заповідники). За визначенням МСОП, національний парк – це охоронна територія, призначена переважно для захисту екосистем та здійснення екологічного туризму. Всесвітня туристична організація трактує поняття «національний парк» як відносно велику природну територію, що не має суттєвих змін у результаті людської діяльності, де не дозволяється добувна діяльність у комерційних цілях і головною метою виступає захист видатних природних і ландшафтних територій національного

та міжнародного значення.

З огляду на високу щільність населення, приroda Європи зазнала найпомітніших змін внаслідок антропогенної діяльності. Проте навіть сьогодні можливо знайти території, відносно незмінені господарською діяльністю людини. Зазвичай, ці території характеризуються складними умовами господарювання та невеликими обсягами природних ресурсів. Йдеться про гірську місцевість Центральної Європи, тундру Скандинавського півострова, посушливі райони Іспанії та ліси Польщі. Найбільша концентрація збереженої природи спостерігається на півночі – в Ісландії, Фінляндії, Норвегії [9].

Європейська модель функціонування та розвитку національних парків відрізняється від американської та австралійської. В умовах сильно освоєної Європи основним завданням національних парків є збереження природних комплексів і пам'яток парків на тлі присутності відвідувачів. Для європейського типу національного парку характерна наявність на його території господарських зон. Тут високий рівень залучення земель буферних зон парків у господарський обіг [6].

Так звана «західноєвропейська» модель екологічного туризму ґрунтується на розвитку форм екотуризму в культурному ландшафті та наголошує на принципах стійкого розвитку туризму і збереженні природних ресурсів. В даній моделі приділяється увага таким функціям екологічного туризму як турбота про соціальне, культурне та економічне благополуччя місцевого населення.

У зарубіжній Європі налічується 280 національних парків, які в сукупності займають площу 11,8 млн. га. За кількістю таких парків у першу п'ятірку входять Фінляндія, Швеція, Польща, Норвегія, Італія, а за розмірами зайнятої ними територіями – Норвегія, Італія, Велика Британія, Румунія та Німеччина [12].

У Норвегії діють 44 національних парки, 37 з яких – на материковій частині та 7 – на архіпелазі Шпіцберген. У декількох національних парках є спеціальні центри активного відпочинку, а також розмічені маршрути для походів і нічлігу, організованого як у готелях, так і в котеджах. У вразливих місцях вплив відвідувачів і туристів обмежується мінімальним вибором маршрутів і місць проживання. Для відвідувачів національних парків працюють 14 інформаційних центрів. У кожному з них можна отримати загальну інформацію про всі норвезькі національні парки та детальну інформацію про об'єкти відвідування. Крім того, можна дізнатися про доступні розваги та активний туризм на природі, місцеву історію і культурну спадщину. У Норвегії кожному громадянину надано право вільного доступу до природи, у тому числі і на відвідування національних парків [12].

Національні парки такої європейської країни, як Польща, займають лише менше 1% площі території держави. Усього на території Польщі діють 23 національних парки. У деяких національ-

них парках Польщі заповідна зона взагалі не виділена, тому майже всю територію парку займають рекреаційні ділянки та туристичні маршрути. Відвідування майже всіх польських національних парків може відбуватися без супроводу гіда [12].

Найбільшою строгістю заповідного режиму вирізняється швейцарська модель національних парків, яку можна порівняти з вітчизняними природними заповідниками. До неї належать альпійські парки Італії та Франції, більшість національних парків Фінляндії та Австрії. Інформаційні центри та центри для відвідувань у таких парках розташовані тільки у вхідній частині, відвідування парку безкоштовне. Територія парків знаходиться у власності держави [5].

Історія створення національних парків Німеччини нараховує 50 років. Мережа національних парків Німеччини формувалась в умовах дефіциту не введених в експлуатацію земельних ресурсів, високої густоти населення, значного рівня урбанізації та переважання культурних ландшафтів.

У Німеччині стратегічними питаннями охорони природного надбання займається Федеральне агентство з охорони природи [21]. Разом з тим, для кожного НП створюється власна адміністрація, що підпорядковується міністерству суб'єкта федерації. Німецьке законодавство влаштоване таким чином, що управління НП носить децентралізований характер [1; 2].

Національні парки Німеччини відображають її різноманітні ландшафти. Хоча число національних парків зросло, їх частка в площі суші нижче середньої в порівнянні з іншими частинами Європейського Союзу (ЄС). Відповідно до статті 24 Федерального закону «Про охорону природи» національні парки є територіями, які або не схильні до впливу, або лише частково схильні до впливу діяльності людини, або здатні розвиватися в значній мірі недоторканими. З новими національними парками «Шварцвальд» (створений у січні 2014 року) і «Хунсрюк-Хохвальд» (створений у лютому 2015 року) число національних парків в Німеччині зросло до 16. Розміри, зональність, ступінь фрагментації і кадрове забезпечення національних парків істотно відрізняються. Загальна площа, що охоплюється національними парками (за винятком морських районів), являє собою площу, що становить приблизно 0,6 % від площі суходолу Німеччини. Цей показник вважається дуже низьким у порівнянні з іншими частинами ЄС.

Для національних парків Німеччини рекомендується мінімальний розмір 10 000 га. Тільки у виправданих виняткових випадках в якості національного парку повинна бути позначена менша площа особливої міжнародної репрезентативності. Близько 12 з 16 національних парків Німеччини займають рекомендовану мінімальну площу. Їх розміри коливаються від приблизно 3 000 га (Національний парк «Ясмунд») до більш як 440 000 га (Національний парк «Шлезвіг-Гольштайнські ватти»). Виконання вимог Федерального закону «Про охорону природи» щодо розміру основної

зони (природної території, ще не порушеної діяльністю людини) принаймі 50 % загальної площі в даний час спостерігається в 11 національних парках.

Створення нових і розширення існуючих національних парків планується в основному для виявлення місць існування, які ще не охоплені або ще недостатньо охоплені існуючою мережею. Крім того, необхідно прикладати зусилля по удосконаленню якості та управління існуючими національними парками [20].

Характерною особливістю мережі національних парків Німеччини є їх орієнтація переважно на внутрішніх туристів. Особливо популярний у Німеччині пізнавальний вид екологічного туризму, тому його ще називають «німецькою моделлю розвитку екотуризму». Пізнавальний туризм включає знайомство як з

окремими цінними ботанічними, зоологічними, гідрологічними, геологічними, геоморфологічними або іншими природними об'єктами, так і просто мальовничими ландшафтами або антропогенно перетвореними природними комплексами. Під поняттям пізнавального туризму розуміють подорожі, пов'язані з пізнанням навколишньої природи та місцевої культури. Як правило, пізнавальні тури являють собою сукупність навчальних, науково-популярних і тематичних екскурсій, що пролягають по спеціально обладнаних екологічних стежинах.

Розглянемо специфіку організації екологічного туризму на прикладі найстарішого (створеного в 1970 році) національного парку в Німеччині «Баварський ліс» загальною площею 24250 га. Частка зони рекреації в загальній площі національного парку складає 2,3 % (табл. 1).

Таблиця 1

Функціональне зонування національного парку «Баварський ліс»

Назва зони національного парку	Відсоток від загальної площі національного парку, %
Заповідна зона	71,2
Буферна зона	26,5
Зона рекреації	2,3
Усього, %	100

Складено за [18]

Національний парк відомий природними об'єктами туристичного показу. Основний туристичний інтерес представляють лісові екосистеми на різних висотних поясах. Як наслідок, найбільшу популярність мають екологічний та подієвий туризм. Також даний парк відрізняється високою транспортною доступністю для всіх видів транспорту. Територією НП прокладено близько 350 км ознакованих туристичних стежин, більш ніж 200 км ознакованих велосипедних доріжок і близько 80 км доглянутих бігових туристичних маршрутів.

Завдяки вигідному економіко-географічному положенню, унікальним природним особливостям та направленим на розвиток екотуризму діяльності адміністрації установи національний парк «Баварський ліс» щорічно приймає близько 1,3 млн. відвідувачів [14], більшість з яких громадяни Німеччини (96,1 % від загальної кількості відвідувачів), які використовують його в якості щоденних прогулянок, одноденних екскурсій, проведення дозвілля у вихідні та святкові дні, а також для знайомства школярів зі світом живої природи. Транскордонне положення сприяє підвищеному інтересу сусідніх з Німеччиною країн та інших громадян ЄС, для яких НП «Баварський ліс» – це впізнаваний бренд: куточок тиші і спокою на лоні мальовничих ландшафтів. Разом із чеським НП «Богемський Ліс» («Шумава»), що прилягає до НП з південного сходу, вони створюють найбільший в Європі лісовий масив, що вкрай важливо в умовах дефіциту лісових ресурсів.

У структурі управління національним парком «Баварський ліс» зайнято близько 200 працівників різних спеціальностей. До складу спеціального органу Міністерства охорони навколишнього сере-

довища та захисту прав споживачів федеральної землі Баварія із штаб-квартирою у Графенау входять виконавчий відділ та 6 окремих відділів (рис. 1).

Природоохоронна і туристсько-рекреаційна діяльність НП «Баварський ліс» ведеться згідно з Планом розвитку парку [19], який вступив в силу в кінці лютого 2011 року. Національний парк відкритий для відвідування протягом року, надає безліч рекреаційних занять і варіантів розміщення різним категоріям туристів. У зв'язку з цим розвиток туристичної інфраструктури НП «Баварський ліс» прагне до раціональної організації території з метою дотримання балансу між збереженням природи і задоволенням потреб екотуристів та інших рекреантів. Згідно з Планом розвитку національного парку на найближчі роки, передбачається збереження тренду щодо розміщення туристської інфраструктури ближче до околичних зон парку або за його межами для забезпечення диференціації туристичних потоків. Передбачається більш активно задіяти рекреаційні можливості прилеглих природних територій, міст і сіл.

На даний момент на території НП діють два інформаційні центри в північній і південній частинах парку – Фалькенштайн і Лузен відповідно. Для максимальної зручності потенційних рекреантів на прилеглих територіях розташовані ще кілька таких центрів. Інформаційні центри сприяють розвитку програм екологічної освіти для дітей та молоді.

Перед НП стоїть завдання переорієнтувати відвідувачів на використання громадського транспорту, тому що велика частина туристів до НП добирається на особистому автотранспорті. З цією

метою була створена карта НП з символікою «GUTi», що дозволяє безкоштовно пересуватися на автобусах і потягах в НП і деякому радіусі від нього, а також отримувати знижки та пільги на послуги парку.

На наш погляд, перспективним для української мережі національних природних парків

постає взаємодія парків з неурядовими організаціями та надання широкого спектра послуг, що не суперечать природоохоронним завданням установ, для отримання позабюджетного фінансування, як це робиться в НП «Баварський ліс».

Рис. 1. Організаційна структура управління національним парком «Баварський ліс»

Складено за [14]

Пропонуємо наступні напрями організації та розвитку екологічного туризму в межах національних природних парків України на підставі європейського досвіду: раціональне планування екологічного туристичної діяльності; фінансування за допомогою залучення відповідних фондів та інших джерел, залучених до управління екологічним туризмом; удосконалення нормативно-правової бази; реалізація екологічних проєктів та ініціатив на некомерційних засадах; розробка та удосконалення інструментарію забезпечення управлінської діяльності; формування системи стандартизації та сертифікації у сфері надання екологічних послуг; формування та розвиток екологічно безпечної транспортної мережі; організація раціональної структури рекреаційних послуг; інтенсифікація рекреаційного використання периферійних або прилеглих до національних парків територій; активізація міжнародного співробітництва; створення системи екологічної освіти для відвідувачів; інформаційно-рекламне забезпечення екологічного туризму.

Стратегічні напрями розвитку екологічного туризму повинні розроблятися з огляду на мінімізацію споживання природних ресурсів задля забезпечення збереження їх для наступних поколінь. Використання європейського досвіду в розробці стратегічних планів розвитку екологічного туризму значно підвищить ефективність реалізації екологічних заходів. Врахування європейського досвіду як в екологічному, так і в економічному аспекті надасть можливість забезпечити збалансований розвиток екологічного туризму в Україні та охорону навколишнього природного середовища.

Враховуючи передовий досвід європейських країн, в Україні виникає необхідність розробки багаторівневої системи цільових комплексних програм розвитку природно-рекреаційних територій, оскільки вони є потужним інструментом активізації резервів економічного та соціального росту регіонів. Їх впровадження дасть змогу розв'язати регіональні проблеми, обумовлені станом фінансових труднощів. Розробка програм розвитку природно-рекреаційних територій надасть

необхідні орієнтири, які дозволять визначити домінуючі тенденції, орієнтовні кількісні параметри соціально-економічного і екологічного розвитку, своє місце в міжрегіональному розподілі праці, намітити і скорегувати в прогнозованій динаміці загальнодержавного і регіональних ринків власні регулюючі впливи на економічні та соціальні процеси. Реалізація програм розвитку допоможе забезпечувати підвищення ефективності функціонування регіональної економіки, використання природних, рекреаційно-туристичних, трудових ресурсів та науково-виробничого потенціалу, геополітичного становища, поліпшення якості життя населення регіонів, досягнення стабільного соціально-економічного зростання [12].

Розвиток екологічного туризму призведе до збільшення надходжень до місцевих бюджетів, підвищення рівня життя населення, платоспроможного попиту та екологічної свідомості. Підвищення попиту на екологічний туризм уможливить збільшення інвестиційної привабливості туристичної галузі.

До стратегічних планів розвитку екологічного туризму входить підвищення всіх аспектів життєдіяльності суспільства, фізичне, духовне, гуманітарне та культурне оздоровлення населення, що забезпечить підвищення рівня свідомості населення та якості життя. Екологічний туризм в Україні має перспективу стати одним із провідних чинників стабільного та динамічного збільшення надходжень до бюджету та сприяти розвитку інших галузей економіки, тому необхідно здійснювати законодавчо-нормативне регулювання основ його функціонування та створення пільгових умов діяльності для тих підприємств, установ, організацій, які займаються екотуризмом [9].

Висновки та перспективи використання результатів дослідження. Невід'ємною складовою

природоохоронної діяльності та збалансованого розвитку територій слугує екологічний туризм, який розглядається як ефективний інструмент державної політики у сфері рекреації окремих країн. Найбільш успішною економічною та природоохоронною формою розвитку організованого туризму в природному середовищі слугують національні парки.

Вивчення, узагальнення та застосування європейського досвіду організації екологічного туризму є одним із напрямів сталого розвитку рекреаційної діяльності в національних природних парках України. Європейський досвід показує, що активний розвиток і включення в інфраструктуру регіонів місць відпочинку національних парків позитивно впливає на загальну соціально-економічну ситуацію. Проаналізований досвід є прикладом ефективного поєднання природоохоронної та рекреаційної діяльності. Отримані результати свідчать про те, що успішна організація екологічного туризму в національних парках забезпечується раціональним плануванням екотуристичної діяльності, ґрунтовно розробленим нормативно-правовим підґрунтям, ефективною управлінською діяльністю, функціонуванням екологічно безпечної транспортної мережі, організацією раціональної структури рекреаційних послуг, використанням периферійних або прилеглих до національних парків територій, активним міжнародним співробітництвом, наявною системою екологічної освіти, постійним моніторингом.

Водночас багато питань, що пов'язані з розвитком екологічного туризму, потребують подальшого дослідження. Зокрема, постає питання деталізації видів та принципів організації екологічного туризму, вибору заходів державного регулювання даного виду туристичної діяльності.

Література:

1. Бишоп К., Грин М., Филлипс А. Модели национальных парков. – М.: ЦОДП, 2000. – 216 с.
2. География туризма: учебник / кол. авторов; под ред. А. Ю. Александровой. – 2-е изд., испр. и доп. – КНОРУС, 2009. – 592.
3. Гетьман В. І. Екотуризм чи екологічний туризм: теорія і реальність // Рідна природа, 2002. – № 3. – С. 24–29.
4. Дмитрук О. Ю., Дмитрук С. В. Екотуризм : Навчальний посібник. – К.: Альтерпрес, 2009. – 358 с.
5. Дрогомирецький Я. М. Особливості організації туризму на природоохоронних територіях / Я. М. Дрогомирецький, Г. Є. Долгопола // Науковий вісник Івано-Франківського національного технічного університету нафти і газу. – 2008. – № 1. – С. 155–158.
6. Коллегаєв М. Ю. Світовий досвід розвитку екотуризму в національних парках. Педагогіка формування особистості в загальноосвітній і вищій школі: зб. наук. пр. – Запоріжжя, 2017. – Вип. 56–57 (109–110). – С. 195–200.
7. Міщенко О. В. Теоретичні основи визначення сутності екологічного туризму / О. В. Міщенко // Наук. вісн. Волин. нац. ун-ту ім. Лесі Українки. – 2010. – № 3. – С. 155–160.
8. Сергеева Т. К. Экологический туризм: ученик / Т. К. Сергеева. – М.: Финансы и статистика, 2004. – 360 с.
9. Ступень Н. М. Світовий досвід розвитку екологічного туризму на рекреаційних територіях / Н. М. Ступень // Збалансоване природокористування. – 2016. – № 3. – С. 94–99.
10. Царик Л. До проблеми регулювання рекреаційних навантажень еколого-освітніх стежок установ природно-заповідного фонду / Л. Царик, П. Царик // Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка. Серія : Географія. – 2019. – № 2 – С. 163–172.
11. Царик Л. П. Природозаповідання і рекреація / Л. П. Царик // Наукові записки ТДПУ. Серія: Географія. – Тернопіль: Видавн. відділ ТДПУ, 2001. – № 2. – С. 103–108.
12. Чичкалюк Т. О. Європейський досвід використання природно-рекреаційних територій для розвитку туризму / Т. О. Чичкалюк // Вісник Одеського національного університету. Серія: Економіка. – 2016. – Т. 21, Вип. 2. – С. 138–141.
13. Явкін В. Г. Проблеми географії та менеджмент туризму [Текст]: Монографія / В. Г. Явкін, В. П. Руденко, О. Д. Король. – Чернівці: Рута, 2006. – 260 с.

14. Bavarian Forest National Park [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.nationalpark-bayerischer-wald.de/english/index.htm>
15. Boyd, S. 2000: Tourism, national parks and sustainability. Tourism and national parks, Issues and implications. Chichester.
16. Fennel, D., A. 1999: Ecotourism: An introduction. London.
17. International Union for Conservation of Nature [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.iucn.org>
18. Nationalpark Bayerischer Wald [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://de.wikipedia.org/wiki/Nationalpark_Bayerischer_Wald
19. Nationalpark Bayerischer Wald. Nationalpark Plan: Concept and objectives / Jochen Linner, Josef Wanninger. Bavarian Forest National Park Administration, Freyungerstr. 2, 94481 Grafenau (NPBW). – December, 2010. – 28 p.
20. National parks in Germany [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.bfn.de/en/service/facts-and-figures/nature-conservation/nature-conservation-areas/national-parks-in-germany.html>
21. The Germany Federal Agency for Nature Conservation [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.bfn.de/?L=1>
22. Timothy, D. 2000: Tourism and international parks. Tourism and national parks, Issues and implications. Chichester.
23. Wood, M. E. 2002: Ecotourism: Principles, Practices & Policies for Sustainability. Paris, Burlington.
24. World Tourism Organization [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.unwto.org>

References:

1. Bishop K., Grin M., Fillips A. Modeli natsional'nykh parkov. – М.: TsODP, 2000. – 216 s.
2. Geografiya turizma: uchebnik / kol. avtorov; pod red. A. Yu. Aleksandrovoi. – 2-e izd., ispr. i dop. – KNORUS, 2009. – 592.
3. Het'man V. I. Ekoturizm chy ekolohichnyy turizm: teoriya i real'nist' // Ridna pryroda, 2002. □ # 3. □ S. 24□29.
4. Dmytruk O. Yu., Dmytruk S. V. Ekoturizm : Navchal'nyy posibnyk. – К.: Al'terpres, 2009. – 358 s.
5. Drohomirets'kyu Ya. M. Osoblyvosti orhanizatsiyi turizmu na pryrodookhoronnykh terytoriyakh / Ya. M. Drohomirets'kyu, H. Ye. Dolhopola // Naukovyy visnyk Ivano-Frankivs'koho natsional'noho tekhnichnoho universytetu nafty i hazu. – 2008. – # 1. – S. 155–158.
6. Kollehayev M. Yu. Svitovyy dosvid rozvytku ekoturizmu v natsional'nykh parkakh. Pedahohika formuvannya osobystosti v zahal'noosvitniy i vyshchiy shkoli: zb. nauk. pr. – Zaporizhzhya, 2017. – Vyp. 56–57 (109–110). – S. 195–200.
7. Mishchenko O. V. Teoretychni osnovy vyznachennya sutnosti ekolohichnoho turizmu / O. V. Mishchenko // Nauk. visn. Volyn. nats. un-tu im. Lesi Ukrayinky. – 2010. □ # 3. – S. 155–160.
8. Sergeeva T. K. Ekologicheskii turizm: uchenik / T. K. Sergeeva. – М.: Finansy i statistika, 2004. – 360 s.
9. Stupen' N. M. Svitovyy dosvid rozvytku ekolohichnoho turizmu na rekreatsiynykh terytoriyakh / N. M. Stupen' // Zbalansovane pryrodokorystuvannya. – 2016. – # 3. – S. 94–99.
10. Tsaryk L. Do problemy rehulyuvannya rekreatsiynykh navantazhen' ekoloho-osvitnikh stezhok ustanov pryrodno-zapovidnoho fondu / L. Tsaryk, P. Tsaryk // Naukovi zapysky Ternopil's'koho natsional'noho pedahohichnoho universytetu imeni Volodymyra Hnatyuka. Seriya : Heohrafiya. – 2019. – # 2 – S. 163–172.
11. Tsaryk L. P. Pryrodozapovidannya i rekreatsiya / L. P. Tsaryk // Naukovi zapysky TDPU. Seriya: Heohrafiya. □ Ternopil': Vydavn. viddil TDPU, 2001. □ # 2. □ S. 103□108.
12. Chyckalyuk T. O. Yevropeys'kyu dosvid vykorystannya pryrodno-rekreatsiynykh terytoriy dlya rozvytku turizmu / T. O. Chyckalyuk // Visnyk Odes'koho natsional'noho universytetu. Seriya: Ekonomika. – 2016. – T. 21, Vyp. 2. – S. 138–141.
13. Yavkin V. H. Problemy heohrafiyi ta menedzhment turizmu [Tekst]: Monohrafiya / V. H. Yavkin, V. P. Rudenko, O. D. Korol'. – Chernivtsi: Ruta, 2006. – 260 s.
14. Bavarian Forest National Park [Elektronnyy resurs]. – Rezhym dostupu: <http://www.nationalpark-bayerischer-wald.de/english/index.htm>
15. Boyd, S. 2000: Tourism, national parks and sustainability. Tourism and national parks, Issues and implitsations. Chichester.
16. Fennel, D., A. 1999: Etsotourism: An introdutstion. London.
17. International Union for Tsonervation of Nature [Elektronnyy resurs]. – Rezhym dostupu: <https://www.iutnsn.org>
18. Nationalpark Bayerischer Wald [Elektronnyy resurs]. – Rezhym dostupu: https://de.wikipedia.org/wiki/Nationalpark_Bayerischer_Wald
19. Nationalpark Bayerischer Wald. Nationalpark Plan: Tsontsept and objetstives / Jochen Linner, Josef Wanninger. Bavarian Forest National Park Administration, Freyungerstr. 2, 94481 Grafenau (NPBW). – Detsember, 2010. – 28 p.
20. National parks in Germany [Elektronnyy resurs]. – Rezhym dostupu: <https://www.bfn.de/en/servitse/fatsts-and-figures/nature-tsonervation/nature-tsonervation-areas/national-parks-in-germany.html>
21. The Germany Federal Agentsy for Nature Tsontservation [Elektronnyy resurs]. – Rezhym dostupu: <http://www.bfn.de/?L=1>
22. Timothy, D. 2000: Tourism and international parks. Tourism and national parks, Issues and implitsations. Chichester.
23. Wood, M. E. 2002: Etsotourism: Printsiples, Pratsitises & Politsies for Sustainability. Paris, Burlington.
24. World Tourism Organization [Elektronnyy resurs]. – Rezhym dostupu: <https://www.unwto.org>

Аннотация:

Тарас Безмертнюк, Михаил Мельничук. ЕВРОПЕЙСКИЙ ОПЫТ ОРГАНИЗАЦИИ ЭКОЛОГИЧЕСКОГО ТУРИЗМА В НАЦИОНАЛЬНЫХ ПАРКАХ (НА ПРИМЕРЕ ГЕРМАНИИ)

В статье исследовано европейский опыт организации экологического туризма в национальных парках на примере Германии. Рассмотрено подходы к трактовке понятий «экологический туризм», «национальный парк». Определено общие особенности организации экологического туризма в европейских странах. Европейская модель экологического туризма основывается на развитии форм экотуризма в культурном ландшафте и подчеркивает принципы устойчивого развития туризма и сохранение природных ресурсов.

Охарактеризовано современную сеть национальных парков Германии. Характерной особенностью сети национальных парков Германии является их ориентация преимущественно на внутренних туристов. Особенно популярен в Германии познавательный вид экологического туризма, поэтому его еще называют «немецкой моделью развития экотуризма».

Проанализировано особенности организации экологического туризма в национальных парках Германии на примере национального парка «Баварский лес». Природоохранная и туристско-рекреационная деятельность национального парка

ведеться согласно Плану розвитку парка. Национальний парк «Баварський лес» відкрит для відвідування круглий рік, надає велику кількість рекреаційних занять і варіантів розміщення різним категоріям туристів. Розвиток туристичної інфраструктури національного парка спрямований на раціональну організацію території з метою збереження балансу між збереженням природи і задоволенням потреб екотуристів і інших рекреантів. Існуючі на території національного парка «Баварський лес» інформаційні центри сприяють розвитку програм екологічного освіти для дітей і молоді.

Визначено напрями і перспективи розвитку екологічного туризму в межах національних природних парків України на основі європейського досвіду. Стратегічні напрями розвитку екологічного туризму повинні розроблятися з урахуванням мінімізації споживання природних ресурсів для забезпечення збереження їх для майбутніх поколінь.

Ключові слова: екологічний туризм, національний парк, Європа, Німеччина, національний природний парк.

Abstract:

Taras Bezsmertniuk, Mykhaylo Melniichuk. EUROPEAN EXPERIENCE OF THE ORGANIZATION OF ECOLOGICAL TOURISM IN NATIONAL PARKS (ON THE EXAMPLE OF GERMANY)

European experience of the organization of ecological tourism in national parks on the example of Germany is investigated in the article. Approaches to the interpretation of the concepts "ecological tourism" and "national park" are considered. The general features of the organization of ecological tourism in European countries are defined. The European model of ecological tourism is based on the development of forms of ecotourism in the cultural landscape and focuses on the principles of sustainable tourism development and conservation of natural resources. This model pays attention to such functions of ecological tourism as concern for the social, cultural and economic well-being of the local population.

The modern network of national parks of Germany is described. The network of national parks of Germany was formed in conditions of deficit of the unused land resources, high population density, a significant level of urbanization and the predominance of cultural landscapes. The size, zoning, degree of fragmentation and staffing of the sixteen national parks located on the territory of the country differ significantly. A characteristic feature of the network of national parks of Germany is their orientation mainly on domestic tourists. Especially popular in Germany is cognitive type of ecological tourism, so it is also called "German model of ecotourism development".

The features of the organization of ecological tourism in the national parks of Germany on the example of the Bavarian Forest National Park are analyzed. Nature protection and tourist and recreational activities of the national park are carried out in accordance with the Park Development Plan. The Bavarian Forest National Park is open all year round and offers many recreational activities and accommodation options for different categories of tourists. The development of the tourist infrastructure of the national park aims to the rational organization of the territory in order to maintain a balance between preserving nature and meeting the needs of ecotourists and other tourists. Available on the territory of the Bavarian Forest National Park information centers contribute to the development of ecological education programs for children and young people.

The directions and prospects of development of ecological tourism within the national nature parks of Ukraine based on European experience are outlined. The main directions are: rational planning of ecotourism activities; development and improvement of tools for ensuring management activities; forming a system of standardization and certification in the realm of ecotourism services; forming and development of an ecologically safe transport network; organization of a rational structure of recreational services; intensification of recreational use of peripheral or adjacent to national parks territories; creation of a system of ecological education for visitors; information and advertising providing of ecological tourism. The interaction of parks with non-governmental organizations and the provision of a wide range of services for obtaining extra-budgetary funding is promising for the Ukrainian network of national nature parks. Strategic directions for the development of ecological tourism should be developed with a view to minimizing the consumption of natural resources to ensure their preservation for future generations.

Key words: ecological tourism, national park, Europe, Germany, national nature park.

Надійшла 10.04.2020 р.

УДК 911.3:338.48(477.82)

DOI:<https://doi.org/10.25128/2519-4577.20.1.10>

Надія МЕЛЬНИК, Андрій МЕЛЬНИК, Роман КАЧАРОВСЬКИЙ

ПЕРЕДУМОВИ РОЗВИТКУ ЕТНОТУРИЗМУ В ТУРІЙСЬКОМУ РАЙОНІ ВОЛИНСЬКОЇ ОБЛАСТІ

Здійснено оцінку передумов розвитку етнотуризму в Турійському районі Волинської області. На основі комплексного аналізу наявної історико-культурної спадщини окреслено потенційні можливості функціонування етнотуризму як нового сегменту туристичного ринку. Акцент робиться на дослідженні етнографічних особливостей Турійщини, що дає підстави розвивати народні промисли. Визначено важливість і пріоритетні напрями актуалізації потенціалу художніх промислів у підвищенні конкурентоспроможності регіону на ринку туристичних послуг. Окреслено проблеми та перспективи використання історико-культурної спадщини у розвитку туристичної сфери краю в цілому та етнотуризму зокрема.

Ключові слова: етнотуризм, історико-культурний потенціал, етнографічна автентика, Турійський район, Волинська область.

Постановка науково-практичної проблеми. Нове розуміння культури у суспіль-

ному розвитку й усвідомлення необхідності збереження історико-культурної спадщини та